

OPPIMISYMPÄRISTÖANALYYSI ETELÄ-KARJALAN KANSALAIPOISTON SAUMA –HANKKEESTA

Kokemuksia maahanmuuttajanuorten itseohjautuvuudesta

**Sanna Mäkelä
Kehittämishankeraportti
Helmikuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Mäkelä, Sanna	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 32	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Oppimisympäristöanalyysi Etelä-Karjalan kansalaisopiston SAUMA –hankkeesta Kokemuksia maahanmuuttajanuorten itseohjautuvuudesta		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Nurminen, Ritva		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Kehittämishankeraportti kuvaa Etelä-Karjalan kansalaisopistossa syksyllä 2006 toteutetun SAUMA -hankkeen (Suomenkieli Apuna Uusiin MAhdollisuuksiin) oppimisympäristöä ja sen kehittämismahdollisuuksia. Työssä analysoidaan SAUMA -kurssille osallistuneiden nuorten maahanmuuttajien itseohjautuvuusvalmiuksia sekä heidän ohjausta. Työn teoriapohjana on knowlesilainen andragogiikka sekä aikuisopiskelijan itseohjautuvuus. Itseohjautuvuuden taustalla vaikuttavia oppimiskäsityksiä tarkastellaan teoriaosassa humanistis-konstruktivistisen näkemyksen kautta. Analyysissä itseohjautuvuutta arvioidaan yhteistoiminnallisuuden, itsereflektion ja verkko-opiskelun osalta. SAUMA –hanke kartoitti Lappeenrannan maahanmuuttajakoulutuksessa vahvasti aliedustettuina olleiden nuorten suomenkielen taitoa, opiskelu- ja työelämätuntemusta sekä verkko-opiskelumahdollisuuksia. Kurssilaiset kokivat kielen opiskelun tärkeäksi. Opiskelua rikastuttivat toiminnalliset kädentaitotunnit ja muut teemapäivät. Kurssi antoi ideoita suunnitella yhteistyötä opiston eri alojen osaajien välillä. Yhteistyö paikallisten oppilaitosten kanssa osoittautui myös hyödylliseksi. Mitä henkilökohtaisemmiksi ja ajankohtaisemmiksi opiskeltavat asiat koettiin, sitä mielekkäämpänä opiskelua pidettiin. Itsearviointi oli monelle maahanmuuttajanuorelle uusi asia. Reflektointitaitojen harjaannuttaminen on jatkossa hyödyllistä aloittaa jo suomen opiskelun alkuvaiheessa. Verkko-opiskelun mahdollisuuksia tulee kehittää erityisesti kurssin lisämateriaalina. Henkilökohtainen ohjaus on itseohjautuvassa oppimisessä tärkeää, ja se vaatii resursseja käytännön opetustyöhön. Ohjauksen tulee olla jatkuvaa ja huomioida opiskelijan yksilöllinen elämänhistoria. Siirtyminen itseohjautuvampaan oppimisympäristöön edellyttää opettajalta jatkuvaa oman toiminnan arviointia sekä panostusta verkostotyöskentelyyn muiden maahanmuuttajakouluttajien, työvoimatoimiston ja sosiaaliviraston kanssa.		
Avainsanat (asiasanat) itseohjautuvuus, oppimisympäristö, maahanmuuttaja, andragogiikka, kansalaisopisto, verkko-opiskelu		
Muut tiedot		

Author(s) Mäkelä, Sanna	Type of Publication Development Project Report	
	Pages 32	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Analysis of educational environment within SAUMA-project in the South Karelian open college Observations of young immigrants' self-directed learning		
Degree Programme Teacher Education College		
Tutor(s)		
Assigned by Ritva Nurminen		
Abstract This report of development project introduces the educational environment and its development in the South Karelian Open College within the SAUMA-project during the fall term of 2006. SAUMA stands for the Finnish <i>Suomen kieli Apuna Uusiin MAhdollisuuksiin</i>, and can be translated as <u>Using Finnish to find new horizons</u>. The report analyses the instruction and self-directed learning skills of young immigrant participants in the SAUMA-course. The theoretical basis of the report leans on the Knowles-theory and adult self-direction. The learning conceptions which affect self-direction skills are dealt with in the theoretical part using a humanistic-constructive point of view. In the analysis self-direction is mainly viewed through coordination, self-grading and web-learning skills. The SAUMA-project studied young immigrant students' Finnish skills, knowledge of study or work conditions, and opportunities offered through web-learning. The participants considered language learning important. Lessons in handicraft and other thematic sessions gave variety to their studies. The course stimulated ideas on developing cooperation between professionals of different fields. Cooperation with other local schools and institutes also proved to be fruitful. Studying was considered more interesting when topics that were taught dealt with issues that were either personally or generally of current interest. Self-evaluation was new to many immigrant young. Self-grading should therefore be introduced at the beginning of Finnish language studies. Opportunities offered through web-studies should be developed particularly for use as additional course study material. Personal guidance is essential to self-directed learning, and this area demands resources for practical teaching work. The guidance should be based on a regular basis and it needs to take the student's private history into account. Shifting into a more self-directed educational environment calls for the teacher's continuous self-reflection, and commitments in forming networks with other immigrant educators, the national employment agency and the local social welfare office.		
Keywords self-directed learning, educational environment, immigrant, open college, web-studies		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 TAVOITTEENA ITSEOHJAUTUVUUS	3
2 ITSEOHJAUTUVA OPPIMISYMPÄRISTÖ	5
2.1 Andragogiikka ja itseohjautuva oppija	5
2.2 Muuttuva oppimisympäristö	6
3 MAAHANMUUTTAJAKOULUTUS KANSALAIPOISTOSSA	7
3.1 Koulutuksen yleisiä piirteitä	7
3.2 Humanistis-konstruktivistinen ajattelu	8
3.3 Yhteenveto oppimisympäristön osatekijöistä	9
4 SAUMA –HANKE ETELÄ-KARJALAN KANSALAIPOISTON PILOTTIHANKKEENA	11
4.1 Hankkeen tausta ja kohderyhmän rajaus	11
4.2 Hankkeen tavoitteet	12
5 SAUMA –KURSSIN SISÄLTÖ JA TOTEUTUS	14
5.1 Kurssin suunnittelu	14
5.2 Kurssin osa-alueet	14
5.2.1 Suomen kieli	15
5.2.2 Opiskelu- ja työelämävalmiudet	16
5.3.3 Tietotekniikka	17
5.3.4 Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus	18
5.3.5 Arjen taidot ja elämänhallinta	18
5.3.6 Tukiopetus ja lisätunnit	19
5.3 Opiskelija-arviointi ja kurssipalaute	19
6 ITSEOHJAUTUVUUDEN ARVIOINTI	21
6.1 Sisäinen oppimisympäristö	21
6.1.1 Asenteet, emootiot ja motivaatio	21
6.1.2 Kokemukset ja uskomukset – tiedot ja taidot	22
6.2 Ulkoinen oppimisympäristö	23
6.2.1 Sosiaalinen vuorovaikutus ja fyysinen oppimisympäristö	23
6.2.2 Materiaalit ja tehtävät	24
7 TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN JA LEVITTÄMINEN	25
7.1 Maahanmuuttajakoulutuksen kehittäminen	25
7.2 Henkilökohtaisen opettajuuden tarkastelu	27
8 LÄHTEET	29

LIITTEET

Liite 1. Itsearviointin kyselylomake	31
Liite 2. Esimerkkejä kurssipalautteesta	32

KAAVIOT

KAAVIO 1. SAUMA –hankkeen oppimisympäristön osatekijöitä	10
KAAVIO 2. Ulkoinen ja sisäinen oppimisympäristö	21

1 TAVOITTEENA ITSEOHJAUTUVUUS

Tässä kehittämishankeraportissa tarkastellaan nuorten maahanmuuttajien valmiuksia itseohjautuvaan opiskeluun ja pohditaan, miten sitä voidaan tukea. Harjaantuminen itseohjautuvuuteen, so. vastuuntuntoiseen, oma-aloitteiseen ja suunnitelmalliseen opiskelutapaan, auttaa oppijaa uuden tietotaidon hankinnassa, ongelmien ratkaisussa sekä ajattelussa (Silvén, Kinnunen & Keskinen 1991, 7, 11). Oppimisympäristönä on kansalaisopiston maahanmuuttajakoulutus. Tapausesimerkkinä toimii Etelä-Karjalan kansalaisopiston pilottihanke SAUMA (Suomen kieli Apuna Uusiin MAhdollisuuksiin), johon Opetushallitus myönsi kehittämisrahaa keväällä 2006.

Itseohjautuvaa oppimisympäristöä tarkastellaan johdanto-osuuden jälkeen andragogiikan näkökulmasta: Millainen aikuisopiskelija on? Millaisia kykyjä hänellä on itseohjautuvuuteen? Itseohjautuvuuden teorian lähtökohtana on knowlesilainen andragogiikka, joka korostaa aikuisen opiskelijan itsenäisyyttä ja itseohjautuvuutta, yksilöllisiä oppimistavoitteita ja elämäkokemuksia, itsearviointitaitoa sekä kriittistä asennetta koko oppimisprosessia kohtaan. (Pasanen, Ruuskanen & Vaherva 1981, 3-5.) Opiskelijan itseohjautuvuutta pyritään kehittämään luomalla uusia oppimisympäristöjä. Nykyaikaisessa oppimisympäristössä andragogiikka ymmärretään osaksi elinikäisen oppimisen jatkumoa; aikuisten erilaiset tiedot ja taidot huomioidaan ja heille pyritään tarjoamaan mahdollisuuksia yksilöllisten intressien toteuttamiseen. (Lehtinen 1997, 20-21.)

Kansalaisopistoympäristössä tapahtuvan maahanmuuttajakoulutuksen keskeisiä piirteitä esitetään luvussa 3. Opiskelijoiden itseohjautuvuuden taustalla vaikuttavaa humanistis-konstruktivistista oppimiskäsitystä kuvataan maahanmuuttajaoppilaan kannalta. Suomen kielen opiskelua toisena kielenä (S2-kieli) tarkastellaan lyhyesti Kirsti Longan (1991) aktiivisen oppimisen mallin sekä kielen oppimiseen vaikuttavien affektiivisten tekijöiden avulla. Etelä-Karjalan kansalaisopiston maahanmuuttajakoulutuksen oppimisympäristöanalyysi pohjautuu Jonassenin (1999) ns. mielekkään oppimisen malliin sekä Lehtisen (1997) oppimisen seitsemään kognitiiviseen ominaisuuteen, jotka ovat: 1) konstruktivisuus, 2) aktiivisuus, 3) yhteistoiminnallisuus, 4) intentionaalisuus, 5) kontekstuaalisuus, 6) siirtovaikutus eli transfer ja 7) reflektiivisyys. (Mts. 14 - 21.) Yhteenvedo oppimisympäristön osatekijöistä johdattelee SAUMA –hankkeen taustoihin ja tavoitteisiin (kpl 4). Luvussa tarkastellaan lyhyesti myös oppimisympäristön ohjausta: Mitkä ovat ohjaukset tehtävät ja ohjaajan roolit?

Viidennessä kappaleessa esitellään SAUMA –kurssin sisältö ja eteneminen. Kurssin osa-alueet esitellään niissä toteutetun monimuoto-opetuksen esimerkein. Kappaleen lopussa tarkastellaan vielä opiskelija-arviointia ja kurssipalautetta.

Maahanmuuttajanuorten itseohjautuvuutta arvioidaan kuudennessa kappaleessa ensiksi sisäisen oppimisympäristön osalta: Millä tavalla kurssilaisten asenteisiin, emootioihin ja kokemuksiin vaikutettiin? Karttuivatko maahanmuuttajanuorten tiedot ja taidot tavoitteiden mukaisesti? Ulkoisen oppimisympäristön arvioinnissa pohditaan eri osallistujien välistä sosiaalista vuorovaikutusta, annettuja tehtäviä, käytettyjä materiaaleja sekä lopuksi opiston fyysistä ympäristöä. Kappaleessa 7 SAUMA –hankkeen tuloksia arvioidaan ensiksi maahanmuuttajakoulutuksen kehittämisen kannalta. Hanketyöskentelyä tarkastellaan lopuksi opettajuuden henkilökohtaisen kehittymisen näkökulmasta.

Tämä kehittämishanke tarkastelee maahanmuuttajien itseohjautuvuutta sekä koulutettavan että kouluttajan näkökulmasta. **Maahanmuuttajanuoren** osalta selvitetään

- millaiset itseohjautuvuusvalmiudet Lappeenrannan alueella olevilla maahanmuuttajanuorilla on,
- millaisia erityistarpeita heillä on ja
- millainen heidän opiskelumotivaationsa on.

Kouluttajan, **Etelä-Karjalan kansalaisopiston**, roolia maahanmuuttajakoulutuksen järjestäjänä tarkennetaan miettimällä

- miten oppimisympäristöä voidaan kehittää itseohjautuvuutta paremmin tukeväksi ja
- millaista uutta yhteistyötä voidaan ideoida muiden paikallisten maahanmuuttajien kanssa.

Opiston **tuntiopettajan** kannalta SAUMA –hanke tarjoaa mahdollisuuden pohtia

- millaisia etuja hanketyöskentely tarjoaa normaalina tuntiopettajana toimimiseen verrattuna,
- miten opettajankoulutuksessa käsitellyjä oppimiskäsityksiä voi tarkastella omassa opetustyössä,
- miten kokemukset tukevat henkilökohtaista opettajuutta ja
- millaisten toimintatapojen jatkosuunnittelu ja kehittäminen houkuttelevat jatkossa.

2 ITSEOHJAUTUVA OPPIMISYMPÄRISTÖ

2.1 Andragogiikka ja itseohjautuva oppija

1990-luvun aikuiskoulutuksen avainilmiöksi nousi Suomessa elinikäisen oppimisen ohella itseohjautuvuus. Aiemman ulkoapäin ohjatun opiskelun asemasta kaivattiin enemmän mahdollisuuksia ohjata itse omaa oppimista. Terminä itseohjautuvuus ei ole uusi. Suomalaisessa kirjallisuudessa sitä on usein kuvattu Knowlesin (1975) ajatusten mukaan prosessina. Koro (1993) toteaa oppijan tekemän toisten avustuksella tai itsenäisesti aloitteen ”oppimistarpeidensa havaitsemisessa, oppimistavoitteiden määrittelyssä, henkilöresurssien ja materiaalistien oppimisresurssien hankkimisessa, itselleen sopivien oppimisstrategioiden valinnassa ja toteuttamisessa sekä oppimistulosten arvioinnissa” (Hätönen & Salmi 1995, 11).

Itseohjautuvan opiskelijan piirteitä ovat mm. myönteinen käsitys itsestä oppijana, oma-aloitteisuus, itsenäisyys, luovuus, joustavuus, uusiin tilanteisiin sopeutuvuus, vastuullisuus omasta oppimisesta ja kriittisyys omaa toimintaa kohtaan. (Mts. 32.) Opiskelijan itseohjautuvuusvalmiuden on havaittu selvästi olevan yhteydessä tämän minäkäsitykseen. Toistuvat ja myönteiset kokemukset lisäävät opiskelijan itseluottamusta ja näkyvät aktiivisuutena myös hänen muilla elämänaloillaan. (Kajanto (toim.) 1996, 32.)

Itseohjautuvuusajattelun taustalla heijastuu humanistinen ihmiskuva ja oppimiskäsitys, jotka korostavat yksilön ainutlaatuista arvoa ja oppivan yksilön auttamista. Jotta luonnollinen oppimispotentiaali todentuu, oppimisen avustajan tehtävänä on luoda sopivat oppimistilanteet. (Vaherva & Ekola 1986, 29 - 31.) Humanistista oppimiskäsitystä lähellä olevassa kognitivistisessä Engeströmin mallissa korostuu ohjaajan tärkeä rooli: ”Vain ohjattu oppimisprosessi vie asioiden itsenäiseen hallintaan” (Engeström 1981, 21). Opettajan ohjaus on edellytys opiskelijan itsenäisyydelle, johon kuuluu tavoitellun lopputuloksen tiedostaminen sekä siihen vaadittavien suoritusvaiheiden sisäistäminen. (Pasanen ym. 1981, 21.)

Voidakseen ohjata omaa oppimistaan opiskelijalla tulee olla reflektiivisyyden (esim. oman motivaation selvittäminen) lisäksi metakognitiivisia taitoja (mm. taitoa säädellä ja ohjata omia ajatusprosesseja) sekä halua ja taitoja toimia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tavoitteena ei ole sellainen itseohjautuvuuden tila tai opiskelumuoto, jossa opiskelija toimisi täysin itsenäisesti ilman opettajaa tai vertaisopis-

kelijoita. Kun opiskelijan itseohjautuvuutta halutaan kehittää, joudutaan samalla suunnittelemaan oppilaitostasolla uusia oppimisympäristöjä.

2.2 Muuttuva oppimisympäristö

Oppimisympäristö voi olla spontaani eli luonnollinen kokemisen paikka tai se on valmisteltu ympäristö, jonka tavoitteena on tuottaa oppimisprosesseja (Kallonen-Rönkkö 1993, 45). Ohjatun perinteisen oppimisympäristön rinnalle on syntynyt avoimia oppimisympäristöjä, joissa oppiminen muistuttaa luonnollisissa oppimisympäristöissä tapahtuvaa oppimista. Oppimisympäristö –käsitteeseen liitetään usein tietotekniikan käytön hyödyntäminen. Yleisesti se voidaan kuitenkin tulkita paikaksi, tilaksi, yhteisöksi tai toimintakäytännöksi, joka pyrkii oppimisen edistämiseen. Erona perinteiseen, opettajajohtoiseen luokkaympäristöopetukseen Manninen (2000, 29 - 30) toteaa, että oppimisympäristössä

- opiskelu on pitkäkestoinen prosessi
- opiskelu on itseohjattua ja se tapahtuu usein simuloitussa tai todellisessa reaalimaailman tilanteessa
- aktiivisella opiskelijalla on mahdollisuus olla suoraan vuorovaikutuksessa opittavan asian kanssa
- opetuksen suunnittelussa korostuu ongelmakeskeisyys, ei oppiainekeskeisyys
- opiskelijan tukena on tukihenkilöitä ja asiantuntijoita
- opettaja ei ole vain tiedon jakaja vaan oppimisprosessin organisoija ja tukihenkilö.

Rauste-von Wrightin ja von Wrightin (1998) oppimisympäristö -käsite sisältää sekä opettamisen metodit että konkreettisen ympäristön. Oppimisympäristön tulee olla sellainen, että se stimuloi oppimista. Tällöin opiskelija kykenee liittämään opittavat tiedot ja taidot todellisuuteen. Motivoituneisuus edistää oppimisen siirtovaikutusta, transferia. Itseohjautuvan opiskelijan sisäinen motivaatio on voimakas. Se, miten myönteiseksi opiskelija kokee oppimisympäristön ja millaiset asenteet hänellä on oppimiseen, vaikuttaa oppimistuloksiin. Opiskelijan tietoisuus erilaisista oppimisstrategioista sekä omien tavoitteiden hahmottaminen edistävät puolestaan uuden tiedon konstruointia. Wrightin konstruktivistiseen oppimisnäkemykseen periaatteita tarkastellaan seuraavassa kappaleessa maahanmuuttajakoulutuksen näkökulmasta.

3 MAAHANMUUTTAJAKOULUTUS KANSALAI SOPISTOSSA

3.1 Koulutuksen yleisiä piirteitä

Etelä-Karjalan kansalaisopiston maahanmuuttajaopetuksessa noudatetaan opetushallituksen suositusta aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta (2001). Suomen kielen kurssille osallistuessaan maahanmuuttaja hankkii kielellisiä, mutta myös yhteiskunnallisia, kulttuurisia sekä elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. Tavoitteena on parantaa hänen mahdollisuuksiaan a) selviytyä arjessa, b) hakeutua jatko-opintoihin, c) toimia suomalaisen yhteiskunnan aktiivisena ja tasa-arvoisena jäsenenä sekä d) pyrkiä vuorovaikutukseen suomalaisten kanssa. (Mts. 7.) Asetuksessa korostetaan opiskelun henkilökohtaistamista, opiskelijan aikaisempia tietoja ja taitoja, ohjausta sekä mahdollisuutta täydentää tietoja valmentavassa koulutuksessa ennen ammatillisia jatko-opintoja. Muina ydinsanoina ovat aktiivisuus, työelämän sosiaaliset taidot, itsearviointi, tavoitteellisuus ja henkilökohtainen opiskelusuunnitelma HOPS.

Suomi toisena kielenä -opetukselle on tyypillistä, että opiskeltava kieli on sekä oppimisen että opiskelun kohde. Tavoiteltavaa osaamista on ymmärrys siitä, kuinka tärkeää on ottaa itse vastuu eteenpäin menemisestä. Tulevaisuuden suunnitteluun kuuluu elinikäisen oppimisen sisäistäminen. Omien taitojen ja tietojen pohtiminen (vähitellen myös suomeksi) helpottaa siirtymistä kielikursseilta ammatillisiin opintoihin valmistaville kursseille tai suoraan jatko-opintoihin.

Pasasen ym. (1989, 30) esittämiin Smithin aikuisopiskelijan kriteereihin perustuen voidaan todeta, että maahanmuuttajalla on runsas elämäkokemusreservi, jossa aikaisemmat kokemukset luovat pohjan uuden oppimiselle. Maahanmuutto aiheuttaa erityistä kehitymis- ja oppimistarvetta, mikä kertoo aikuisen jatkuvasta kehitymispyrkimyksestä. Koska maahanmuuttajalla on myös pelkoja ja horjuvuutta koulutuksen suhteen, itseoppimisen ja oppimaan oppimisen ohjauksella on suuri merkitys oppimisprosessin suunnittelussa ja toteutuksessa. Aikuisen maahanmuuttajan opiskelu ei ole aina vapaaehtoista, sillä kotoutumiskoulutukseen hakeutumista ohjaa maahanmuuttajan ja työvoimaviranomaisen yhdessä laatima noin kolmivuotinen kotoutumissuunnitelma. Niin maahanmuuttaja-aikuisten kuin -lastenkin oppimisen ensisijaisena tavoitteena on henkilön integroituminen suomalaisen yhteiskunnan aktiiviseksi ja täysivaltaiseksi jäseneksi. Prosessin nopeutta säätelevät mm. ikä, koulutus- ja työtausta, opiskeluvalmiudet ja itsereflektiokyky.

3.2 Humanistis-konstruktivistinen ajattelu

Tässä luvussa kuvaillaan maahanmuuttajakoulutuksen humanistis-konstruktivistisia ominaisuuksia, joita tulee huomioda koulutuksen suunnittelu-, kehittämis- ja arviointityössä. Rauste - von Wrightin, von Wrightin ja Soinin (2003) ovat esittäneet, että ”oppiminen perustuu yksilön ja hänen ympäristönsä väliseen vuorovaikutukseen ja että se usein on luonteeltaan yhteistoiminnallista. Samalla se kuitenkin on myös yksilöllistä [...]” (2003, 66). Oppiminen tapahtuu tietyssä tilanteessa, jota säätelevät niin ulkoiset kuin sisäiset tekijät. Operoimme tietyillä käsitteillä (esim. suomen kieli), opimme käyttämään niitä uudella tavalla (esim. lääkärissä käynnillä) ja jäsenämme samalla kuvaa maailmasta (esim. Eurooppa – Pohjoismaat - hyvinvointivaltio) ja itses-
tämme (esim. Suomeen kotoutuja). Asetamme enemmän tai vähemmän tietoisesti ta-
voitteita. Motivaatio ohjaa tarkkaavaisuuden suuntaamista, ja samalla ympäristön ja
elämänkaaren vaiheet mahdollistavat tai vaikeuttavat erilaisten keinojen käyttöä oppi-
misprosessissa.

Maahanmuuttajatyössä oppijoiden aikaisemmat kokemukset ovat monessa mielessä
ensisijaisen tärkeitä. Arki uudessa kulttuurissa voi aiheuttaa ristiriitoja, joista selviä-
minen riippuu paljolti avoimuudesta ja kyvystä joustaa uuden edessä. Kotoutumisen
alkushokista selviytyminen edellyttää myös kielikouluttajan tukea ja kannustusta. Itse-
ohjautuvuuden ideaa tehdään tutuksi, mutta sen sisäistäminen on yksilöllistä. Opetta-
jajohtoinen opetustapa tyydyttää opiskelijoita varsinkin, jos heidän aikaisemmissa op-
pimisympäristöissään on vallinnut auktoritaarisen opettajan malli.

Myös Kirsti Longan (1991) *aktivoivan opetuksen mallissa* on humanistis-konstrukti-
vistisia piirteitä. Ehtona uuden oppimiselle on opittavan asian liittäminen mielekkää-
seen kokonaisuuteen. Toiseksi opettaja on velvollinen auttamaan opiskelijaa jo opis-
keluvaiheessa. Kolmanneksi Lonka korostaa palautteen antamisen merkitystä koko
oppimisprosessin aikana. (1991, 21 - 22.) Maahanmuuttajien kielikoulutuksessa opis-
kelijoille on annettava työstettäväksi konkreettisia tilanteita, joissa he hyödyntävät
tiettyä kielioppiasiaa käytännössä. Edelleen tulee tehdä selväksi, mitkä ovat asioita,
joita tarvitseekin vain tunnistaa esimerkiksi puheesta, mutta joita ei itse tarvitse aktii-
visesti osata käyttää.

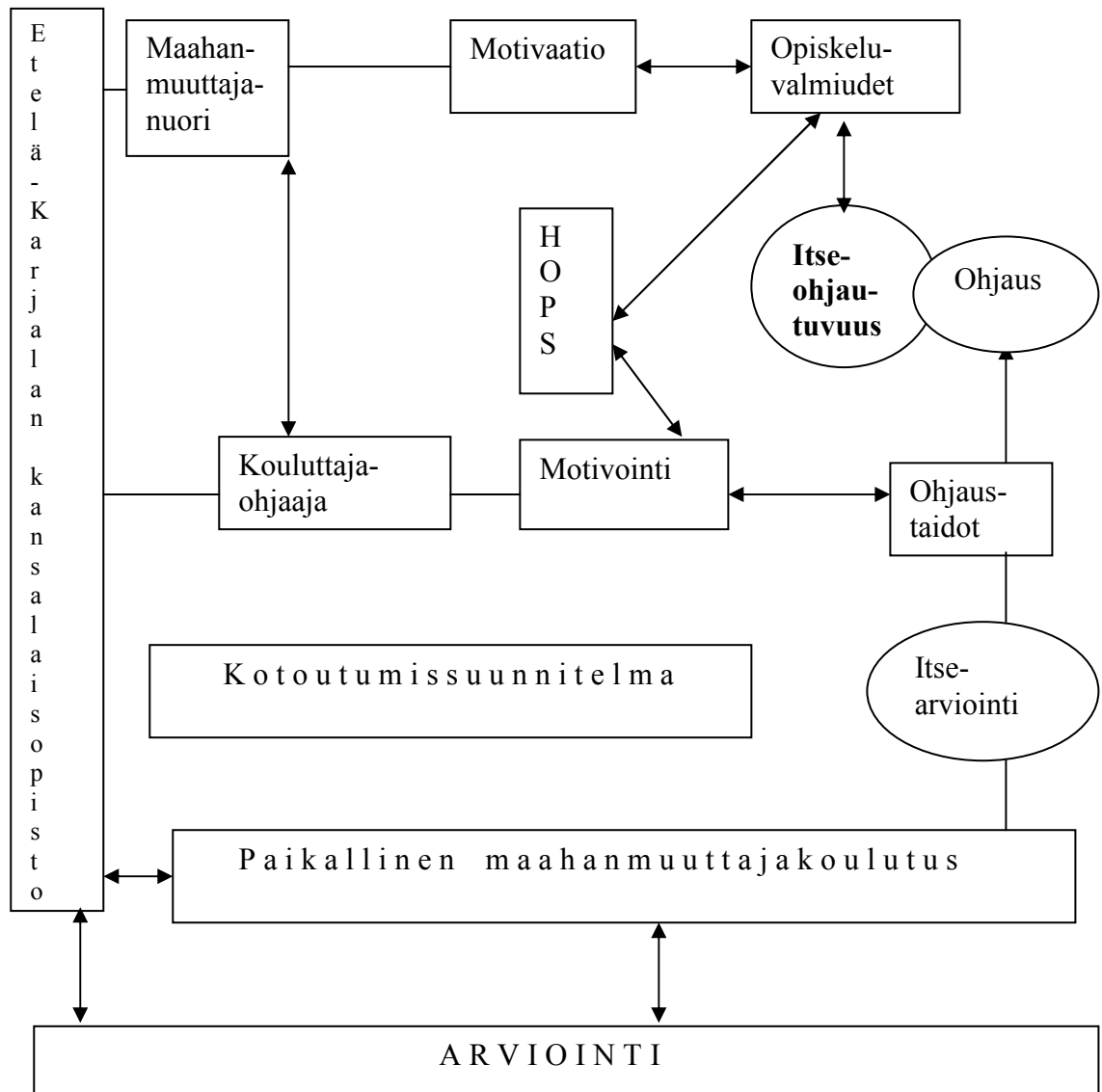
Kielenoppimiseen vaikuttavat voimakkaasti *affektiiviset tekijät* kuten minäkuva ja kie-
liminä, motivaatio, asenteet ja persoonallisuuden piirteet. Jos minäkuva on positiivi-

nen, opiskelija tuntee olonsa turvalliseksi sekä fyysisesti että emotionaalisesti. Yhteenguuluvuus ja päämääräsuuntauneisuus vahventavat oppimiskykyä. Kielenopettajan tulisi tutustua opiskelijan käsitykseen itsestään kielenopiskelijana; esim. mitä subjektiivisia vahvuuksia ja heikkouksia hän osaa mainita, millaisia toiveita ja odotuksia hänellä on opiskelusta ja kuinka tasapainossa ihannekieliminä ja tiedostettu kieliminä ovat. (Juurakko & Airola 2002, 57 – 58.) Monille maahanmuuttajaopiskelijoille on täysin uutta ja vierasta analysoida omaa kielenoppimista. Erityisesti henkilöiden, joiden kieliminä –kuva on hyvin hämärä, tulisi harjaantua keskustelemaan kehittämisen- ja parannusmahdollisuuksistaan. Oppimisympäristön mielekkyys ja opiskeltavan asian omakohtaisuus edistävät motivaatiota ja innostusta sosiaaliseen vuorovaikutukseen, mikä on kielen oppimisessa avainasemassa.

3.3 Yhteenveto oppimisympäristön osatekijöistä

Maahanmuuttajakoulutuksen oppimisympäristössä toimijoita on kuvattu seuraavan sivun kaaviossa, joka osoittaa koulutuksen ohjaamista säätelevien tekijöiden runsautta ja vuorovaikutuksellisuutta. Maahanmuuttajaopiskelijan oppimista säätelee ulkoisesti maahanmuuttajakoulutuksen yleiset suuntaviivat, kaupungin kotoutumiskoulutuksen käytänteet ja oppilaitoksen toimintaperiaatteet. SAUMA –hankkeen tehtävänä on havainnoida maahanmuuttajanuoren opiskeluvalmiuksia ja siten itseohjautuvuuden tasoa.

Maahanmuuttajakouluttaja voi tulosten perusteella arvioida, millaiset edellytykset nykyinen oppimisympäristö tarjoaa opiskelutaitojen kehittämiseksi ja millaiset seikat mahdollisesti estävät oppijan itseohjautuvuutta. Arvioinnissa ei keskitytä vain oppimisen edistymisen seurantaan, ts. siihen, miten hyvin testit onnistuvat. Erittäin tärkeää on analysoida opiskelutyön sujuvuutta, so. opiskelijan voimavarojen riittävyyttä, asioiden ymmärtämistä ja tulevaisuuden suunnitteluvalmiutta. Tämä edellyttää kouluttajan ohjaustaitojen arviointia: Mitkä ovat ohjaukset tehtävät ja ohjaajan roolit?

KAAVIO 1. SAUMA –hankkeen oppimisympäristön osatekijöitä

Pyrittäessä edistämään oppijan oppimista ohjauksen tehtävänä on luoda sellainen oppimisympäristö, jossa tietoa voidaan rakentaa yhdessä ja oppijoiden välistä vuorovaikutuksellisuutta tuetaan. Koska jokainen vuorovaikutussuhde ohjattavan ja ohjaajan välillä on omanlainen, on tärkeää miettiä, mitä ohjauksen keinoja (esim. kannustus, rohkaisu, palautteen anto) halutaan painottaa. Ohjaaja vie oppimisprosessia eteenpäin koulutuksen tavoitteiden mukaisesti. Hänen roolejaan ovat mm. toimiminen opastajana, ohjeiden antajana, palautteenantajana, kuuntelijana, kysyjänä, informaation kerääjänä ja arvioijana. Jos ohjauksella pyritään erityisesti kehittämään oppijan itseohjautuvuutta, on itsearviointin merkitys toiminnan arvioinnissa tärkeää. (Koli & Silander 2002, 41 - 62.)

4 SAUMA –HANKE ETELÄ-KARJALAN KANSALAIPOISTON PILOTTIHANKKEENA

4.1 Hankkeen tausta ja kohderyhmän rajaus

Maahanmuuttajien määrä on Lappeenrannassa kasvanut jatkuvasti 1990-luvulta lähtien. Etelä-Karjalan kansalaisopisto on osallistunut maahanmuuttajien kielikoulutukseen aktiivisesti järjestämällä sekä lyhyitä iltakursseja että työvoimapoliittisiin koulutuksiin rinnastettavia suomen kielen perus- ja jatkokursseja. Koulutettavat ovat taustaltaan eri-ikäisiä, ja heidän työ- ja opiskeluhistoriansa ovat hyvin erilaiset. Nuoret maahanmuuttajat ovat olleet näissä heterogeenisissä ryhmissä vähemmistönä eikä heidän elämänvaiheeseensa liittyviin erikoistarpeisiin ole voitu riittävästi vastata.

Syksyllä 2005 Etelä-Karjalan kansalaisopisto haki Opetushallitukselta erityisavustusta maahanmuuttajien kieli- ja kulttuurikoulutukseen ja muihin yhteiskuntaan integroiviin opintoihin. Kohderyhmän kartoitusvaiheessa käytiin keskusteluja maahanmuuttajien muiden kielikouluttajien (Etelä-Karjalan ammattiopisto; Sosiaali- ja terveystieteiden koulu, Sammonlahden koulu, Etelä-Karjalan kesäyliopisto) sekä Lappeenrannan työvoimatoimiston että kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden maahanmuuttajayksikön kanssa. Maahanmuuttajatyön tavoitteena on ehkäistä Lappeenrannan alueella asuvien maahanmuuttajien syrjäytymistä ja tarjota heille konkreettisia mahdollisuuksia kotoutua yhteiskuntaan. Erityistä huomiota kiinnitetään peruskoulunsa päättäneisiin maahanmuuttajanuoriin, joilla ei ole vielä riittävästi kielitaitoa selviytyä jatko-opiskelusta suomen kielellä. Ammatilliseen koulutukseen valmistavista koulutuksista on saatu positiivisia kokemuksia, mutta myös siellä opiskelijaryhmät ovat koostuneet varsin eri-ikäisistä maahanmuuttajista. Havaittiin myös, että informaatio koulutuksista ei ollut saavuttanut toivotulla tavalla maahanmuuttajanuoria. Pohdittiin, oliko pääasiallinen syy huonossa informaation kulussa vai olivatko taustalla esimerkiksi taloudelliset syyt tai opiskelijan motivaation/uskalluksen puute.

Viranomaisten ja maahanmuuttajaperheiden välisissä keskusteluissa oli noussut selvästi esiin vanhempien huoli lastensa kielitaidosta ja sen mahdollistamasta jatkokoulutukseen pääsystä. Kun kontaktit kantaväestöön ovat vähäiset ja kotikielenä on jokin muu kuin suomen kieli, rajoittuu kielen interaktiivinen oppiminen yksinomaan oppitunneille. Puutteellisen kielitaidon lisäksi maahanmuuttajanuorten tiedot opiskelumahdollisuuksista ja opiskelun vaatimuksista koettiin riittämättöminä. Opinto-ohjaajien kommentoitiin, että opintopolulla eteenpäin siirtyminen voi usein vai-

keutua kielitestissä epäonnistumisen takia. Laadullisia puutteita maahanmuuttajien koulutustarjonnassa ovat aiheuttaneet suuret opetusryhmät, joissa opettajalla ei ole riittävästi aikaa paneutua opiskelijan henkilökohtaiseen ohjaamiseen. Ajanpuute vaikeuttaa myös mahdollisiin oppimisvaikeuksiin puuttumista.

Tarve nuorten omaan koulutukseen todettiin yksimielisesti ajankohtaiseksi, sillä kaupungissa ei ole aikaisemmin järjestetty pelkästään nuorille suunnattua kielikoulutusta. Kurssisuunnittelussa toivottiin otettavan huomioon riittävä henkilökohtainen ohjaus, sillä nuori on usein vasta aloittamassa oman osaamisensa ja omien koulutustarpeidensa kartoittamista. Etelä-Karjalan kansalaisopiston maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opintosuunnitelmassa korostetaan itsearviointia, omien tavoitteiden luomista sekä vastuun ottamista omasta oppimisesta. Katsottiin, että kyseisten taitojen harjaannuttaminen onnistuu oppimisympäristössä, jonka opiskelija kokee turvalliseksi ja kannustavaksi. Ryhmän kooksi rajattiin kaksitoista henkilöä. Positiivisten henkilökohtaisten oppimiskokemusten lisäksi pidettiin tärkeänä, että kurssilaisille luotaisiin mahdollisuuksia toimia ryhmässä myös luokahuoneen ulkopuolella. Kurssiohjelmaan kehoitettiin sisällytettävän tutustumiskäyntejä lähialueen oppilaitoksiin ja työpaikoille. Luennoitsijoiden ja vierailija-opiskelijoiden kutsumista oppitunneille suositeltiin. Lopuksi todettiin, että suomalaiseen yhteiskuntaan integroituminen ja siellä aktiivisesti toimiminen edellyttää opiskelijan yleistä elämänhallintaa eli riittävän hyvää fyysistä ja psyykkistä terveydentilaa.

4.2 Hankkeen tavoitteet

SAUMA –hankkeen päätavoite on edistää koulunsa päättäneiden maahanmuuttajanuorten valmiuksia sijoittua työelämään tai koulutukseen sekä lisätä heidän tietojaan suomalaisesta yhteiskunnasta. Työelämä- ja koulutustietoudessa painotetaan paikallisten oppilaitosten ja elinkeinorakenteen tuntemusta. Tiedon konkretisoitumiseksi pyritään luomaan sosiaalisia kontakteja perusväestöön ja erityisesti sellaisille aloille, joilla nuoret toimivat. Monikulttuurisuus nähdään myös nuorisokulttuuria rikastuttavana tekijänä, jolloin sekä suomalaisten että eri kulttuuria edustavien maahanmuuttajanuorten välinen ymmärrys kasvaa. Uuden ja vieraan suvaitseminen on tärkeää sosiaalisen syrjäytymisen torjunnassa.

Opiskelijan ohjauksen tavoitteet ovat:

- parantaa opiskelijan suomen kielen taitoa niin, että hänen on helpompi aloittaa jatko-opiskelu jossakin suomalaisessa oppilaitoksessa
- lisätä opiskelijan työelämä- ja opiskelutietoutta hänen omien intressiensä ja vahvuuksiensa pohjalta
- auttaa opiskelijaa tekemään itseanalyysiä omasta oppimisestaan
- kannustaa opiskelijaa aktiiviseen vuorovaikutukseen, joka ulottuu luokkahuoneen ulkopuolelle
- kannustaa opiskelijaa itseohjautuvaan opiskeluun
- kertoa opiskelijalle käytettävissä olevista tukiverkostoista.

Projektityöskentely SAUMA -hankkeessa, joka on Etelä-Karjalan kansalaisopiston pilottihanke, asettaa haasteita opiston suomen opettajille niin uusien toimintamallien kuin ajankäytönkin suhteen. Suunnittelutyö eri maahanmuuttajakouluttajien ja –viranomaisten välillä lähtee yhteistyömahdollisuuksien tarkastelusta. Hankkeen lyhyen aikavälin päätavoitteena on kartoittaa Lappeenrannan seudun maahanmuuttajanuoret ja pohtia,

- miten ja mistä heidät tavoitetaan,
- miten heidät saadaan osallistumaan koulutukseen sekä
- mitä tietoja ja taitoja he tarvitsevat nykyisessä elämäntilanteessaan eniten.

Jatkovaiheen muodostaa verkostotyöskentelyn kehittäminen, joka tähtää yhtenäiseen, yksilölliset tarpeet huomioivaan koulutuspolkusuunnitteluun. Jo SAUMA –kurssin aikana koulutettaville pyritään tarjoamaan uusia oppimisympäristöjä (erityisesti käden taidot ja verkko-opiskelu), mikä edellyttää opiston henkilökunnan valmiuksien ja osallistumishalukkuuden selvitystä.

5 SAUMA –KURSSIN SISÄLTÖ JA TOTEUTUS

5.1 Kurssin suunnittelu

Opetushallitus myönsi Etelä-Karjalan kansalaisopistolle 14.000 euron erityisavustuksen alle 25-vuotiaille maahanmuuttajanuorille tarkoitettua SAUMA –hanketta varten. Hankesuunnitelmaa täsmennettiin käymällä keskusteluja yhteistyökumppaneiden kanssa ja laadittiin opetussuunnitelma.

Huhti-toukokuun aikana kohderyhmää kartoitettiin ja kurssista tehtiin mainos, jota levitettiin aluksi yhteistyötahojen välityksellä. Informaatiota vietiin myös henkilökohtaisesti Suomi-Venäjä – klubin iltaan. Välittömästi yhteishaun tulosten selvittyä päätettiin järjestää Sammonlahden koululla informaatiotilaisuus opiskelijoille, jotka olivat jääneet ilman opiskelupaikkaa. Lappeenrannan työvoimatoimiston nuoriso-osastoon otettiin yhteyttä, jotta työpaikkaa vailla olevien maahanmuuttajanuorten määrä tarkentuisi. Sammonlahden koulun maahanmuuttaja- ja äidinkielen opettaja konsultoi yleisimmistä ongelmista, joita peruskoulun päättävillä maahanmuuttajanuorilla esiintyy. Erityinen selvitystarve nousi ammattiopiston kielitestistä ja siitä, miten kielen osaamisen näyttämistä voitaisiin kehittää yhtenäisemmäksi. Erilaisten menetelytapojen tuntemusta pidettiin tärkeänä nuorten testaamisen osalta. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden valmiuksia ja tarpeita tiedusteltiin myös opetusviraston hallinto-sihteeriltä.

Kurssin lähiopetuksen kestoksi määriteltiin 12 viikkoa ja opiskelijamääräksi enintään 12 henkilöä. Opetusta suunniteltiin joka päivälle kolme tuntia. Kurssin hakuaikaa jouduttiin pidentämään, sillä hakemuksia oli elokuun alussa vain kolme. Kesäkuun alussa järjestettyyn informaatiotilaisuuteen saapui yksi nuori! Sauma –kurssi aloitettiin 11. syyskuuta., ja osallistujamäärä nousi viiden ennakkoilmoittautujan jälkeen kymmeneen. Kurssilaisista kaksi oli miehiä, kahdeksan oli naisia. Puolet kurssilaisista oli alle 25-vuotiaita, loput viisi sijoittuivat 26–29-ikävuoden väliin. Kurssilaiset edustivat kuutta eri kansallisuutta.

5.2 Kurssin osa-alueet

Koulutuksen alussa koulutettavat haastateltiin ja heille laadittiin henkilökohtainen opintosuunnitelma. Nuoret olivat saaneet tiedon kurssista työvoimatoimistosta, opinto-ohjaajalta tai opettajalta. Mahdollisuus taloudelliseen tukeen kurssin aikana näytti olevan edellytys monen opiskelijan osallistumiselle. Puolentoista kuukauden opiske-

lun jälkeen kaksi henkilöä keskeytti kurssin henkilökohtaisista syistä. Heidän osallistumisensa heikkous johtui osittain vaikeasta elämäntilanteesta, osittain opiskelumuotivaation puutteesta. Muuttuneiden perhetilanteiden takia heidän taloudellisia tukiaan oli vähennetty, ja kodin ja opiskelupaikan välisistä matkakustannuksista muodostui keskeyttäneiden mielestä liian suuri menoerä.

Ryhmä osoittautui lähtökartoituksessa hyvin eritasoiseksi. Heikommin suomea hallitseville tehtiin selväksi, että kurssilla opiskellaan paljon keskustelemalla ja pohtimalla asioita. Kaikki halusivat kuitenkin jatkaa kurssia, vaikka tiesivät joutuvansa tekemään toisia enemmän töitä erityisesti kielen rakenteen hallinnan osalta. Suullinen kielitaito ja uskallus yrittää olivat kuitenkin näillä henkilöillä vahvat. Joillakin heistä oli jo runsaasti kokemusta opiskelusta erilaisissa ympäristöissä, ja heidän oli helpompaa kohdata uusia haasteita.

Sauma -kurssin sisältö on alla esitetty osakokonaisuuksien ja tuntimäärien osilta.

Osa-alueet	Lähiopetus	Etäopetus
• Suomen kieli	92 t	12 t
• Opiskelu- ja työelämävalmiudet	30 t	3 t
• Tietotekniikka	36 t	1 t
• Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus	12 t	1 t
• Arjen taidot ja elämänhallinta	10 t	-
Yhteensä	197 tuntia	180 t
		17 t

5.2.1 Suomen kieli

Kielioppirakenteiden opiskelua ja kertausta ohjasivat ryhmäläisten aikaisemmat kieliopinnot. Koska koulutuksen tavoitteena oli edistää koulutettavien mahdollisuuksia opiskella suomen kielellä, opiskeluun kuului vaativampia kielenrakenteita kuten passiivi, lausetyyppejä, monikon sijamuotoja ja aikamuotoja. Sanastollisina aihepiireinä olivat itsestä ja omasta taustasta kertominen (laaja minä-kuva), työ- ja opiskeluhistoria, työnhaku ja koulutus, opiskelu sekä asiakirjakieli.

Suomen kielen opetusmateriaaleiksi valittiin Ulla Lehtosen ja Tarja Ruohosen (2005) *Suomen kieli kuntoon –harjoituskirja 1* sekä opettajan omat materiaalit. Opetuksen tukena käytettiin paljon lehtiartikkeleita, joissa käsiteltiin oppimista ja opiskelua 2000-luvun Suomessa. Maahanmuuttajien kokemukset nousivat usein esiin näissä teksteissä. Tekstin ymmärtämisessä korostettiin lukijan taitoa erottaa keskeiset asiat. Sanastoa laajennettiin lukemalla erityyppisiä tekstejä kuten opinto-oppaita, www-sivuja, satuja ja sanomalehtiä ja samalla tutustuttiin erilaisiin tekstityyppeihin. Kielioppirakenteiden käytöstä etsittiin esimerkkejä autenttisista lähteistä. Kurssilaisia kannustettiin käyttämään kieltä rohkeasti. Luottamusta omaan kielitaitoon vahvistettiin pohtimalla myös sitä kielitieto- ja taitomäärää, jonka opiskelijat olivat jo saavuttaneet. Suomen kielen harjoittamisen lisäksi koulutettavia muistutettiin oman äidinkielen ylläpitämisen tärkeydestä. Äidinkielen käyttö sallittiin joskus sellaisissa tehtävissä, joissa analysoitiin omaa osaamista. Itsearviointin aloittaminen vieraalla kielellä oli heikommin suomea osaaville liian työlästä, ja tällöin heille sallittiin oman äidinkielen käyttö. Tärkeintä oli saada arviointiprosessi käyntiin.

Kirjoittaminen oli monen kurssilaisen mielestä vaikeinta suomen opiskelussa. Kotona tehtävien kirjoitusharjoitusten lisäksi kurssilaiset antoivat kirjallista palautetta teatterikäynnistä, kirjoittivat vapaaehtoista oppimispäiväkirjaa ja työstivät ansioluettelon ja työnhakukirjeen. Työhaun prosessitehtävä koettiin haasteelliseksi ja hyödylliseksi. Tehtävän suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuivat suomen opettaja ja atk-opettaja. Jatkumon muodosti työpaikkailmoituksen etsiminen → cv:n kirjoittaminen → työnhakukirjeen laatiminen → soitto työnantajalle → työhaastattelu. Kirjoitetut tekstit palautettiin Moodle –oppimisalustalle, missä opettaja kommentoi ja korjasi niitä. Autenttisuutta prosessille antoi haastattelun videointi ja puhelinsoiton tekeminen Skype –yhteydellä. Työpaikkahaastattelijaksi hankittiin oppilaille tuntematon henkilö, mikä lisäsi tilanteen aitoutta. Videoinnit katsottiin yhdessä ja arvioitiin haastattelun onnistumista.

5.2.2 Opiskelu- ja työelämävalmiudet

Kurssin aikana etsittiin vastauksia nuorten kysymyksiin, joita yhteistyökumppanit olivat esittäneet puheenvuoroissaan kurssin suunnitteluvaiheessa:

- Mitä opiskelu on? Mitä se vaatii minulta?
- Missä ja mitä voin opiskella?

- Miten minä opiskelen?
- Pärjääkö opiskelijana?
- Selviäkö kielitestistä?

Suomalainen opiskelukulttuuri, koulutukseen hakeminen, työelämän säännöt ja työntekijän velvollisuudet ja oikeudet olivat osalle opiskelijoista aiemmin opitun kertaamista. Sen sijaan henkilökohtaisten opiskeluvalmiuksien arviointi tuntui aluksi monesta vaikealta varsinkin, jos heidän aikaisempi opiskeluhistoria oli lyhyt. Motivaation merkitystä oppimisprosessissa tarkasteltiin kurssilaisten omien kokemusten avulla. Ryhmätyötaitojen, elinikäisen oppimisen ja vastuullisuuden merkitys ymmärrettiin osaksi nykyistä koulutus- ja työelämää.

Tutustumiskäyntejä tehtiin Etelä-Karjalan aikuisopistoon Aktivaan (catering –alan koulutus, suomen kielen resurssikoulutus) sekä Etelä-Karjalan ammattiopiston sosiaali- ja terveystieteiden koulun (Maahanmuuttajien ammatillisiin opintoihin valmistava kurssi). Kurssilaiset saivat seurata opetusta ja osallistua siihen keskustelemalla opiskelijoiden kanssa. Heille kerrottiin oppilaitosten käytänteistä erityisesti maahanmuuttajataustaisen opiskelijan näkökulmasta. Kielitestin merkityksestä ja sisällöstä kertoi ammattiopiston Mamu –ryhmänohjaaja, ja Imatran toimipisteen opinto-ohjaaja vieraili kansalaisopistolla kertomassa teknisen alan opiskelumahdollisuuksista Imatran ammattiopistossa. SAUMA –kurssilaiset pitivät vierailuista, ja heidän käsityksensä opiskelusta tulivat positiivisempiä realistisemmiksi. Tiedon hankintaa ja suullista esitystä harjoitettiin myös oppilaitosesittelyssä, jonka jokainen opiskelija teki jostakin paikallisesta oppilaitoksesta.

5.2.3 Tietotekniikka

Tietotekniikan opettaja laati opetussuunnitelman ryhmäläisten atk-valmiuksien perusteella. Työskentely tietokoneella oli monelle tuttua ja helppoa. Kahdelle kurssilaiselle tietokoneen käyttö oli kuitenkin lähes uutta. Perusohjelmien hallinnan lisäksi tietotekniikan opetuksessa, joka annettiin kerran viikossa kolmen tunnin ajan, keskityttiin erilaisten oppimistehtävien työstämiseen (mm. työhakemus, cv, oppimispäiväkirja, ryhmätyöt). Suomen kielen rakenteita opiskeltiin myös verkkoympäristössä. Opiskelijoita ohjattiin nettisanakirjojen käyttöön. Heillä oli myös mahdollisuus testata opettajan avustuksella opiskeluvalmiuksiaan ja –strategioitaan avoimen yliopiston www-sivuilta. Kurssilaisilla oli pääsääntöisesti mahdollisuus käyttää konetta myös kotona. Opis-

ton ATK-luokka oli kurssilaisten käytettävissä kerran viikossa varsinaisen kurssiajan ulkopuolella.

5.2.4 Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus

Opiskelijoiden intressien mukaan opiskeltavia asioita valittiin Suomen historiasta, yhteiskuntajärjestelmästä, elinkeinoelämästä ja politiikasta. Lähiopetuksessa käytiin keskusteluja eroista suomalaisen ja maahanmuuttajan lähtökulttuurin välillä ja pohdittiin kulttuurisen vuorovaikutuksen sekä sosiaalisten suhteiden merkitystä. Kurssin aikana tutustuttiin myös Lappeenrannan seudun työvoima-, terveys- ja sosiaalipalveluihin. Opiskelijat esittelivät myös omaa (nuoriso)kulttuuriaan ja sen mahdollisia ilmentymiä Suomessa.

Kurssin lopussa järjestettiin retkipäivä. Sen aikana vierailtiin Lappeenrannan maatalous- ja puutarhakoulussa Raipossa, jossa ryhmäläisille esiteltiin sisäoppilaitosmaista opiskelua. Oman jouluaiheisen kuivakukkakimpun sitomiseen oli myös varattu aikaa. Käsityöperinteen jälkeen vuorossa oli eteläkarjalainen ruokakulttuuri ja särä –lounas Lemminkäisen kotiseutumuseolla. Yhteenkuuluvuutta lisäsi myös vapaaehtoinen osallistuminen leivontailtaan, jossa vaihdettiin omia reseptejä ja tutustuttiin Lappeenrannassa IT-alalla työskenteleviin ulkomaalaisiin.

5.2.5 Arjen taidot ja elämänhallinta

Pohdittaessa oman fyysisen ja psyykkisen terveyden merkitystä opiskelijat totesivat jaksavansa opiskella paremmin, jos perusterveydentila on kunnossa. Paikallisiin vapaa-ajanvietto- ja kuntoilumahdollisuuksiin tutustuttiin vierailemalla urheilutalolla ja käymällä teatterissa. Useat kurssilaiset yllättyivät harrastusmahdollisuuksien runsaudesta mutta myös niiden kustannuksista. Eri maiden kulttuuripalvelujen hintaerot herättivät vilkasta keskustelua.

Kotoutumiskoulutuksen yhtenä tavoitteena on saada suomen opiskelijat hakeutumaan kansalaisopiston harrastepiireihin ja näin lisäämään heidän kontaktejaan suomalaiseen kantaväestöön. Projektirahoituksella SAUMA -kurssilaisia voitiin tutustuttaa opiston käden taitojen kurssitarjontaan. Käsityöpäivät silkkitöiden, savitöiden ja kankaanpinnan parissa toivat toiminnallista vaihtelua kurssille. Kokemukset maahanmuuttajaryhmän ohjaamisesta olivat opetushenkilökunnalle osin uusia ja antoivat ideoita kehittää lyhytkursseja jatkossa. Kurssilaisilta tiedusteltiin myös halukkuutta osallistua jo

tarjolla oleviin harrastuspiireihin. Lisäksi kysyttiin, oliko heillä uusia kurssiehdotuksia sekä haluaisivatko he opiskella niissä vain maahanmuuttajien kanssa vai sekaryhmissä suomalaisten kanssa.

5.2.6 Tukiopetus ja lisätunnit

Kurssin aikana opiskelijoille tarjottiin kahden hengen ryhmissä tukiopetusta. Se mahdollisti opetuksen eriyttämisen ja jo opitun asian täydentämisen tai kertaamisen. Kurssilaisten piti itse muotoilla tarpeensa: missä tarvitsen lisäopetusta ja miksi? Yhteensä lisätunteja pidettiin 17 tuntia. Osallistuminen oli vapaaehtoista, mutta kukaan ei jättänyt tilaisuutta käyttämättä. Joinakin ATK-päivinä suomen opettaja ja tietotekniikan opettaja hyödynsivät mahdollisuutta käyttää kahta opettajaa oppitunnilla. Erityisesti tämä auttoi niitä opiskelijoita, joiden ATK-aidot olivat vähäiset ja suomen kielen kirjallinen tuottaminen oli hankalaa. Kurssilaiset toimivat myös toistensa vertaisneuvojina, mikä oli samalla luontevaa kieliharjoittelua ja ongelmanratkaisua.

Kurssin virallisen päättymisen jälkeen tarjottiin kaksitoista vapaaehtoista lisätuntia. Ne oli erityisesti tarkoitettu sellaisille opiskelijoille, jotka halusivat saada lisävalmiuksia asiatekstien ymmärtämiseen. Kyseessä oli johdatus lauseenvastikkeiden ja partiisiippien käyttöön sekä adjektiivien ja adverbien taivutukseen. Tunneille pystyi ja halusi osallistua 3 - 4 kurssilaista. Lisäopetusta antoi kerran myös venäjänkielentaitoinen suomen opettaja, jolta kurssilaiset saattoivat kysellä venäjän ja suomen kielen eroista, erityisesti erilaisesta aikamuotojen käytöstä.

5.3 Opiskelija-arviointi ja kurssipalaute

Koulutuksen alussa järjestettiin lähtökartoitus ja HOPS-keskustelu. Ensimmäistä kertaa henkilökohtaista opintosuunnitelmaa teki kolme kurssilaista. HOPSia täydennettiin koulutuksen lopussa osakokeiden, opiskelijan itsearvioinnin ja henkilökohtaisten arviointikeskustelujen perusteella. Itsearviointia varten tehtiin kyselylomake (Liite 1). Lomakkeen huolellista täyttämistä painotettiin enemmän kuin perinteistä lopputestiä, josta opiskelija sai numeroarvosanan sijasta kirjallista ja suullista palautetta loppuhaastattelussa. Itsearviointiin kuului myös suomen kielen taidon arviointi kielen eri osa-alueilla (suullinen taito, tekstin ymmärtäminen, kuullun ymmärtäminen, kielen rakenteet, sanasto ja fraasit). Opiskelijoille korostettiin, että arvioinnin ei tule olla vertailua toisten kurssilaisten suorituksiin, vaan oman osaamisen muutosten ja mahdollisesti myös niiden syiden analysointia.

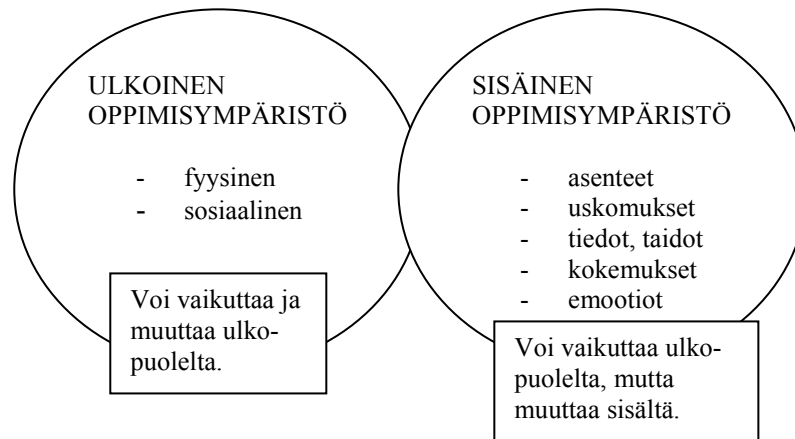
Itsearviointikyselyn yleinen sävy oli myönteinen. Sen sijaan kurssille toivottiin pitempää kestoja ja kolmen tunnin opiskelupäivät koettiin liian lyhyinä. Kurssitavoitteet oli esitetty riittävän selvästi ja pääsääntöisesti ne oli kurssilaisten mielestä saavutettu hyvin. Työnhakutehtävä oli hyödyllinen ja Moodle houkutteli monia omatoimiseen opiskeluun myös kotona. Oppituntien teemoja ja oppimateriaaleja pidettiin riittävän monipuolisina ja oppilaat kokivat voivansa vaikuttaa myös itse materiaalin valintaan. Käytetty kirja tuntui haasteelliselta, koska sen sanasto oli melko vierasta ja esimerkit olivat osittain kaukaisia. Kirjan etuna mainittiin sen jatkokäyttö kurssin jälkeen, sillä kustantajan www-sivuilta löytyy tehtävien mallivastaukset. Opiskeluympäristöön oli tyytyväisiä. Kurssilaiset kehuivat ryhmän yhteishenkeä, eivätkä opiskelijoiden erilaiset kielitaitotasot häirinneet heitä. Asioiden toisto ja kertaus hyödyttivät kaikkia.

Ennen loppuhaastattelua opiskelijoilta pyydettiin kirjallista palautetta SAUMA –kurssista. Moodleen oli avattu oma paikka kommenteille, mutta niitä kirjoitti vain neljä opiskelijaa. Loppuhaastattelussa opiskelijoilta kysyttiin samat kysymykset ja niiden vastaamiseen saattoi käyttää myös englantia. Liitteessä 2 on koottu esimerkkejä oppilaiden vastauksista.

SAUMA –kurssin päätyttyä opiskelijat saivat osallistumistodistuksen, jossa ei ollut numeerista arviointia. Kaksi opiskelijaa aloitti maahanmuuttajien ammatillisiin opintoihin valmistavan kahdentoista kuukauden koulutuksen Sosiaali- ja terveystieteiden koulussa. Yksi jatkoi työharjoittelua päiväkodissa kokopäiväisenä harjoittelijana. Kaksi opiskelijaa ryhtyi toimiin työharjoittelupaikan saamiseksi. Au-pairina työskennelleen kurssilaisen työsopimus päättyy keväällä 2007, minkä jälkeen hän toivoo voivansa aloittaa opiskelut Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Jatkokoulutettavana toimiva yliopistotutkija jatkoi väitöskirjansa valmistelua sekä toivoi voivansa osallistua yliopiston suomen kielen jatkokurssille. Kevään ohjelma jäi yhden kurssilaisen kohdalla vielä avoimeksi, sillä hänen muuttonsa Lontooseen ei ollut varma.

6 ITSEOHJAUTUVUUDEN ARVIOINTI

Koli & Silander (2002, 42) ovat havainnollistaneet oppimisympäristöä ohjauksen näkökulmasta seuraavasti:

KAAVIO 2. Ulkoinen ja sisäinen oppimisympäristö.

Seuraavaksi pohditaan, millä tavalla SAUMA –hankkeen aikana tehty ohjaus- ja opetustoiminta vaikutti tai muutti oppimisympäristössä opiskeleitten nuorten itseohjautuvuutta.

6.1 Sisäinen oppimisympäristö

6.1.1 Asenteet, emotiot ja motivaatio

SAUMA -kurssilaisten asenteet opiskeluun olivat myönteiset ja tunneilla käytiin säännöllisesti. Poissaolojen syynä olivat sairastumiset ja joskus myös henkilökohtaiset perhesyyt (esim. nuorta tarvittiin vanhempiensa tulkkina). Opiskelijat ymmärsivät kielitaidon tärkeyden opiskelu- tai työpaikkaa haettaessa. Nuorilla oli tilaisuus opiskella ryhmässä, jonka he kokivat omaksi. Vaikka kurssi olisikin houkutellut heitä sisällöllisesti, ei opiskelu ollut täydellisesti vapaaehtoista, harrastustoiminnan tapaista yhdessäoloa. Maahanmuuttajanuoren on pakko kehittää kielitaitoaan, ja SAUMA –kurssilaiset olivat hyvin tietoisia ulkopuolelta tulevista paineista (vrt. omat ja ystävien aikaisemmat työ- ja opiskelukokemukset Suomessa). Nuorten oli helppo asettaa parempi kielitaito opiskelun konkreettiseksi, välitöntä hyötyä tuottavaksi tavoitteeksi. Joitakin ohjasi myös sisäinen motivaatio ja halu kehittyä Suomessa asuvana nuorena ilman maahanmuuttajastatuksen korostamista. Useimpia motivoi myös mahdollisuus sosiaaliseseen kanssakäymiseen samassa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa. Vaikka opiskelu koettiin tarpeelliseksi ja siihen asennoiduttiin myönteisesti, motivaatiotaso oli ti-

lannesidonnaista. Perheongelmat, taloudellinen tilanne, muut samanaikaiset opiskelut tai syysväsymys heijastuivat oppimistuloksiin.

Oppimisprosessi koettiin jatkumoksi. Kaikki tekivät jatkosuunnitelmia SAUMA – hankkeen jälkeen, mutta kurssilaisten välillä oli suuria eroja, kuinka selvästi vaihtoehtoja osattiin ja haluttiin nimetä. Henkilökohtaisia eroja oli havaittavissa myös halukkuudessa hakeutua harrastuksiin suomalaisten kanssa. Innokkaimmat suunnittelivat osallistuvansa jo keväällä opiston kädentaitoryhmiin. Heidän motivaatiotaan vahvisti oma käsityöharrastus ja yleinen ulospäin suuntautuneisuus.

Ryhmän ohjaamiselle tarjoutui suotuista maaperä, sillä nuorilla ei ollut negatiivisia ennako-odotuksia kurssista. Kurssi oli opiston ohjelmassa uusi. Nuoria muistutettiin SAUMAN erikoisluonteesta, mm. mahdollisuudesta opiskella pienryhmässä ja nauttia kouluttajan kustantamista vierailu- ja tutustumiskäynneistä. Yhdessä tekemistä esim. kädentaitopäivillä ei koettu uhkana omalle osaamattomuudelle. Asenteiden ravistelua tarvittiin joskus luottamuksen herättelyssä omiin taitoihin. Uutta haluttiin oppia ilman muutosvastarintaa, sillä nuorilla oli selvä käsitys siitä, että useimmat opiskeltavat asiat ovat heille hyödyllisiä. Kimmokkeena kommunikaatiovalmiuksien kehittämiseksi olivat myös suomalainen puoliso, oma lapsi tai vanhempien kannustus. Mikäli lähipiirissä ei ollut suomalaista sukulaista, kontaktit suomenkielisiin olivat vähäiset. Kurssilaiset kritisoivat suomalaisten halukkuutta käyttää englantia erityisesti työelämässä. Negatiivisia ennakoasenteita tai rasismia ei oltu koettu. Suomalaisten omat asenteet olivat myönteiset eri kulttuurien edustajia kohtaan.

6.1.2 Kokemukset ja uskomukset – tiedot ja taidot

Heterogeenisen koulutus- ja kielitason haasteellisuus näkyi myös SAUMA –kurssilla. Kielen jo melko hyvin osaavat eivät kuitenkaan turhautuneet tunnilla, vaan he osasivat hyödyntää kokemuksiaan ja neuvoa toisia. Nuorille ei ollut vielä muodostunut sellaisia rutiineja kielenopiskelussa, joista heidän olisi ollut vaikea luopua (vrt. monien iäkäämpien oppilaiden halu vihkotyöskentelyyn tai kielioppiasioden priorisointi puhe- taidon kustannuksella). Monilla oli runsaasti positiivisia kokemuksia suomen kielen opiskelusta, joten opettajan ei tarvinnut murtaa ennakoasenteita suomen kielen vaikeudesta. Kielen erilaisuus luonnollisesti teetti paljon työtä. Tällöin oli tärkeää, ettei opettaja ainoastaan toiminut tiedon välittäjänä, vaan arvioi myös nuorten harjoittelutapoja uuden kieliaineen opiskelussa. Yhteiset pohdinnat tehtävien tarkoitukses-

ta, aikaisemmista tiedoista, asian ymmärtämisestä ja puuttuvista tiedoista tuntuivat tällöin hyödyllisiltä. Osaamattomuuden kohtaaminen masensi joitakin, mutta heitä oli tärkeä muistuttaa siitä, että asioiden sisäistäminen vie oman aikansa. Aina ei tarvitse hallita kielen yksiköiden oikeita muotoja, vaan tiedot kielen käyttömahdollisuuksista ovat myös tärkeitä. Opiskelijat, jotka osasivat myös muita vieraita kieliä, pystyivät toisia helpommin tarkentamaan, mikä suomen opiskelussa oli ollut vaikeaa ja helppoa. Hyvät valmiudet oman äidinkielen luku- ja kirjoitustaidossa korreloivat suomen kielen opiskelun tulosten kanssa.

Joillakin nuorilla oli yhteinen piirre vanhempien maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa: Mitä enemmän tietoa heillä oli kielestä, sitä enemmän he halusivat kerrata kielioppia sen sijaan, että olisivat aktiivisesti hakeutuneet käyttämään kieltä autenttisissa tilanteissa. Kielioppiharjoituksia tehtäessä aiemmin (ulkoa) opittujen asioiden mieleen palauttaminen tuntui turvalliselta. Rohkeus ”mokata” oli selvästi sidoksissa opiskelijan kulttuuritaustaan ja koulutustasoon.

Koska kyseessä oli vain 12 viikon kurssi, ei oman oppimisen reflektointi pitkällä aikavälillä ollut kaikkien osalta mahdollista. Aikaisemmin tutuksi tulleiden opiskelijoiden kehitystä oli helpompi seurata ja heidän tarpeisiin oli paremmat edellytykset vastata. SAUMA –kurssilaisten käsitys omista kielellisistä valmiuksista tarkentui. Heitä informoitiin jatko-opiskelumahdollisuuksista ja opiskeluun liittyvistä yleisistä seikoista. Erilaisten raskasrakenteisten oppaiden tekstit avautuivat paremmin, kun kurssilaisille annettiin mahdollisuus kysyä asioista suoraan esimerkiksi Kelan asiantuntijalta. Vierailu nuorten Verkko -neuvontapisteessä teki paikan konkreettisesti tutuksi ja harjaannutti samalla kielen suullista käyttöä. Jos asia oli opiskelijalle riittävän henkilökohtainen ja ajankohtainen, hän uskaltautui vapaamuotoisessa keskustelutilanteessa osallistumaan keskusteluun paremmin kuin luokahuonekeskusteluissa.

6.2 Ulkoinen oppimisympäristö

6.2.1 Sosiaalinen vuorovaikutus ja fyysinen oppimisympäristö

Uskomukset maahanmuuttajanuorten mahdollisuuksista selviytyä opiskelijoina muualla kuin kielikurssilla vahvistuivat oppilaitosvierailuilla. SAUMA –kurssilaisten hyvä yhteishenki lujittui vierailuilla koettujen positiivisten asenteiden ja palautteiden kautta. Vuorovaikutuksellisuus maahanmuuttajanuoren ja hänen elämäänsä vaikuttavien virallisten tahojen kanssa on toistuvaa. Tapaamiset työvoima- tai sosiaalitoimistossa

ohjaavat nuoren elämää, mutta testaavat samalla hänen kielellisiä viestintätaitojaan. Suullisten ja kirjallisten valmiuksien soveltamiselle ja hyödyntämiselle tarjoutuu näin arkinen oppimisympäristö luokkahuoneen ulkopuolelta. Jotta nuoret rohkaistuisivat käyttämään suomen taitoaan, opettajan tehtävänä on laajentaa heidän arkitodellisuudessa tarvitsemaansa sanastoa ja faktatietoja.

Mahdollisuus tutustua toiminnallisesti erilaisiin käden taitoihin ja niistä saadut aistihavainnot edistivät osaltaan hakeutumista suomenkielisten pariin vapaa-ajalla. Erityisen tärkeää oli ryhmän sisäiseen vuorovaikutukseen panostaminen. Oleellisinta ei ollut opettajan ja oppilaan välinen kommunikaatio - johon tosin tärkeät kehityskeskustelut ja palautteenanto kiinteästi kuuluivat - vaan kurssilaisia kannustettiin myös tarkkailemaan ja tulkitsemaan toistensa toimintaa. Yhteisöllisyys toimi näin sekä kannustavana että opettavana oppimisympäristön tekijänä.

6.2.2 Materiaalit ja tehtävät

Käytetyn oppikirjan sanasto osoittautui monelle liian vaikeaksi. Oppilaiden keskimääräinen kielitaito oli oletettua vähäisempi, mutta kurssilaisten positiivinen asenne kieliopin opiskeluun yllätti. Koska kurssin tärkeänä tavoitteena oli informoida nuoria opiskelu- ja työmahdollisuuksista, tuntui mielekkäältä tarjota opiskelijoille vain lyhyitä johdatusia laajoihinkin kielioppikokonaisuuksiin (mm. monikko- ja aikamuodot). Samalla korostettiin oman vastuun kantamista oppimisprosessin jatkumisesta.

Kosketuspintaa omaan elämäntilanteeseen etsittiin myös lukuteksteistä. Tehtävannoissa pyrittiin mahdollisuuksien mukaan tarjoamaan valinnanmahdollisuutta (vrt. oppilaitosesittelyt ja työpaikkahakemus omien intressien mukaan). Opiskelun ”välipaloina” kurssilaiset esittelivät mielimusiikkiaan perjantaiamujen musiikkituokioissa. Suomen kielen kuullunymmärtämiseen sekä mimiikan havainnointiin tarjoutui mahdollisuus improvisaationäytelmää seurattaessa. Kirjalliset kommentit teatterikäynnistä täydensivät oppimiskokonaisuutta. Tavoitteena oli, että jokainen kertoisi jostakin henkilökohtaisesti tärkeäksi koetusta näytelmän kohdasta. Analysointi jäi kuitenkin hyvin yleisten kommenttien tasolle, mutta itse teatterissakäynti sai kiitosta.

Maahanmuuttajakoulutuksessa opettajan on tärkeää jatkuvasti ohjata oppijoita hakeutumaan kielikontakteihin erilaisissa ympäristöissä. Moodle –oppimisalusta oli uusi oppimisympäristö sekä SAUMA –kurssin opettajalle että opiskelijoille. Sen käyttöön-

ottoa ja jatkokehittelyä tarkastellaan opettajan näkökulmasta kappaleessa 7. Nuorten tietotekniset valmiudet olivat melko hyvät. Jos kirjoittaminen oli muutenkin vaikeaa, oli myös tekstinkäsittely hidasta. Oppimispäiväkirjan kirjoittamista harjoitettiin Moodlessa vaihtelevin tuloksin. Koska toiminta oli vapaaehtoista, se innosti lähinnä sellaisia opiskelijoita, joiden kielelliset valmiudet olivat hyvät. Vaikka itserefleksio jäi yleisellä tasolla päiväkirjoissa vähäiseksi, kaikki opiskelijat tutustuivat opiskelumuotoon, johon he todennäköisesti törmäävät myöhemmissä opinnoissaan.

Lähitulevaisuuteen valmistauduttiin harjoittelemalla työnhakua (tark. s. 16). Tämä harjoitus oli ajankohtainen ja lisäksi hyvä esimerkki siitä, miten autenttisuuden hyväksikäyttö voi lisätä opiskelun mielekkyyttä. Koska työnhakutehtävä suoritettiin prosessityönä, se edellytti opiskelijoilta myös pitkäjänteisyyttä. Sitoutumista tehtävän suoritamiseen vahvisti se, että usean kurssilaisen lähitulevaisuuteen kuului työharjoittelupaikan haku tai opintojen aloittaminen. Tarve ajan tasalla olevien ja standardin mukaisten asiatekstien (cv, hakukirje) työstämiseen oli todellinen.

7 TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN JA LEVITTÄMINEN

7.1 Maahanmuuttajakoulutuksen kehittäminen

SAUMA –kurssilaiset edustivat minimaalista otosta kaupungin maahanmuuttajanuorista. Kohderyhmän tavoittamisen ongelmat eivät yllättäneet. Syitä vähäiseen hakijamäärään pitää jatkossa selvittää tarkemmin. Vaikka informaatiota SAUMA –kurssista jaettiin usealle taholle, ei tieto saavuttanut riittävästi oikeita henkilöitä. Opiskelun taloudellisten tukimuotojen osuutta tulee selvittää mahdollisena opiskeluhaluttomuuden syynä.

SAUMA –hanke tarkensi kuvaa paikallisten maahanmuuttajanuorten opiskelu- ja työelämätietämyksestä. Opiskelumahdollisuuksista oli tietoa, mutta opintojen kesto ja sisältö oli monelle vieras. Erityisesti opintojen pituus herätti ihmettelyä. Kielitestin kuultiin tulevan vuonna 2008 myös ammattikorkeakouluihin. Imatran ammattiopiston opinto-ohjaajan näkemyksen mukaan monet maahanmuuttajataustaiset opiskelijat tarvitsevat runsaasti lisäharjoittelua kirjallisten töiden valmistelussa ja erilaisten opiskelustrategioiden käytössä. Tulevaisuudessa voitaisiin järjestää asiatekstien ja kielenhuollon kursseja nuorille, jotka suunnittelevat esim. ammatillisia jatko-opintoja. Akateemisten opiskelijoiden mahdollisuudet suomen opiskeluun olivat peruskurssitason

jälkeen epävarmat. Myös ammattikorkeakoulujen vaihto-oppilaat ilmoittivat syksyn aikana haluavansa opiskella kansalaisopiston suomen kursseilla. Eri oppilaitosten välisen kommunikaation lisääminen edistäisi sopivien kurssien suunnittelua niin, että ne voitaisiin toteuttaa otolliseen aikaan opintojen alkamisen suhteen. Informaation kulun parantamiseksi Etelä-Karjalan kansalaisopiston ilmoituksia aletaan jakaa tehokkaammin ja opiston kurssiesitettä sekä www-sivuja suunnitellaan julkaistavan osin myös englannin- ja venäjänkielisinä.

Yhteistyö ja tiedonkulku kansalaisopiston, työvoimatoimiston ja sosiaalitoimiston välillä oli myös SAUMA –hankkeessa tärkeää. Maahanmuuttajien tarpeita ja myös vanhempien näkemyksiä lastensa ongelmista voitiin valottaa kyseisten yhteistyökumppaneiden välisissä alkukartoituskeskusteluissa. Nuori kaipaa yhä tiiviimpää tukiverkosta niiden tahojen välillä, joiden kanssa hän kommunikoi arkitodellisuudessa. Tätä voidaan kehittää tekemällä eri osapuolten toimintaa näkyvämmäksi esimerkiksi erilaisten vierailukäyntien ja tiedotustilaisuuksien kautta. Konkreettisten ideoiden etsimistä jatketaan hankkeen yhteistyötahojen välillä keväällä 2007.

Etelä-Karjalan kansalaisopistolla on hyvät mahdollisuudet tarjota maahanmuuttajille tutussa ympäristössä toiminnallista kielen oppimista. Nuorten kynnys osallistua suomenkielisten kanssa yhteisiin (maksullisiin!) harrastepiireihin on ehkä matalampi kuin aikuisilla, mutta kurssien sisältöä tulisi tehdä houkuttelevammaksi. Ennen kaikkea kurssien mainontaa pitää tehostaa suomen kielen kursseilla. SAUMA –nuoria kehoitettiin kertomaan omista ideoistaan ja toiveistaan uusiksi kursseiksi. Halukkuutta ilmeni jo mm. tietotekniikan, englannin ja kitaransoiton opiskeluun.

Opiston kädentaitoaineisiin tutustuminen savitöiden ja kankaanpainannan kautta innosti monia saumalaisia. Jatkossa voitaisiin miettiä myös sitä, miten (nuorten) omaa osaamista välitetään kantaväestölle. Tällöin perinteitä ja hiljaista monikulttuurisuustietoa siirtyisi eri-ikäisten harrastajien välillä. Erityisesti nuorille suunnatuissa ryhmissä voitaisiin puolestaan tarkastella tämänhetkisen nuorisokulttuurin näkymiä esimerkiksi vaatteissa ja koruissa. Yhteisöllisyyden tunnetta voimaannutettaisiin järjestämällä kaikille avoimia kansainvälisiä teemapäiviä, jotka voisivat erikoistua mm. ruoka-, musiikki- tai teatteriperinteeseen. Nuorten, usein monilapsisten perheiden äitien osallistumista voitaisiin edistää kehittämällä lastenhoitojärjestelyitä kurssien ajaksi. Pitkille suomenkielen resurssi- ja työvoimapolitiittisille kursseille olisi hyvä kutsua

maahanmuuttajanuoria eri oppilaitoksista kertomaan omista kokemuksistaan. Suomen opiskelijoille voitaisiin tarjota useammin mahdollisuus vierailla natiivikielenpuhujan roolissa opiston vieraiden kielten tunneilla. Suomenkielisen kielenopiskelijan kanssa voisi vähitellen keskustella myös kielenoppimisesta, esim. miksi jokin seikka on juuri suomalaisille vaikea tai millaiset perinteet jossakin toisessa maassa on ollut kielenopiskelussa ja millainen vapaan sivistystyön rooli on siinä.

7.2 Henkilökohtaisen opettajuuden tarkastelua

Työskentely SAUMA –hankkeen koordinaattorina ja kurssin suomen opettajana tarjosi mielenkiintoista ja miellyttävää vaihtelua tuntiopettajan työhön. Pienen ryhmän ohjaaminen oli antoisaa. Oppilaiden henkilökohtainen kohtaaminen lisäsi yhteenkuuluvuutta myös opettaja-oppilas –tasolla. Tervetullutta oli myös kurssin suunnittelusta saatu rahallinen korvaus. Suunnittelutyöhön panostaminen tuotti tulosta ryhmän erityistarpeiden tyydyttämisessä. Yhteistyö toisten opettajien kanssa antoi virikkeitä kurssin toteutukseen, ja kahden opettajan käyttö ATK-luokassa oli iso apu hitaampien opiskelijoiden ohjaamisessa. Koska lisätunneille osallistuttiin kahden hengen ryhmässä, joissa jäsenet olivat kieleltään samantasoiset ja pari saattoi esittää juuri heitä askaruttavia kysymyksiä, heidän kanssaan oli myös mahdollista edetä ns. kurssin ulkopuolisiin asioihin. Näiden intensiivisien lähiopetustuokioiden avulla voitiin huolehtia, että tehtävien vaikeustaso pysyi kullekin sopivana. Lähikontaktit helpottivat myös opiskelijan ohjaamista itseohjautuvampaan opiskeluun: opiskelijaa neuvottiin esim. sellaisten verkkotehtävien pariin, jotka antoivat hänelle sopivasti haastetta, mutta myös onnistumisen iloa tiedon soveltamisessa.

SAUMA –nuoret saivat mahdollisuuksien mukaan osallistua kurssisuunnitteluun. Vaikuttamisen mahdollisuudet lisäsivät kaikkien osapuolten sitoutumista yhdessä toimimiseen. Sen lisäksi, että nuorilta tiedusteltiin, mitä he osaavat, myös heidän toiveensa oppia jotakin uutta välittivät opettajalle tärkeää informaatiota. Henkilökohtainen kiinnostus Moodlen hyödyntämiseen suomen opettamisessa sai tukea saumalaisten innokkuudesta käyttää verkkoa opetuksen lisämateriaalina. Moodleen tehty SAUMA –kurssi toimi hyvin kirjallisten tehtävien palautuspaikkana ja sitä kautta opiskelijat saattoivat seurata kätevästi kurssin ajankohtaisia asioita. Myös koulutuksen aikana otettuja digikuvia julkaistiin Moodlessa. Verkko-opetuskokeilut innoittivat suunnittelemaan jatkossakin uusia kurssikokonaisuuksia ja hankkimaan lisäpätevyyttä oppimisalustan hallinnassa.

Kehittämishankeraportin päättää kymmenen teesiä, jotka muodostavat yhteenvedon SAUMA –hankkeen aikana hyväksi koetuista toimintatavoista. Ne voivat auttaa opiston työyhteisöä kehittämään sellaista jatkuvaa oppimisen ympäristöä, jossa erilaiset toimintatavat ja kokemukset koetaan opiston vahvuuksiksi. Tällöin uusien ideoiden käyttöönottoa suunnitellaan myös tiiviimmin verkostoyhteistyönä sekä vuorovaikutuksessa opiston erilaisten, yksilöllisten aikuisopiskelijoiden kanssa.

Jos haluaa kehittää opiskelijan valmiutta itseohjautuvaan opiskeluun,

1. tee realistiset, tavoittelemisen arvoiset päämäärät oppimiselle
2. valmistelee kokonaisuus huolellisesti, mutta ole valmis joustamaan
3. luo sellainen salliva ja kannustava ilmapiiri, jossa sinun on helppo toimia omana itsenäsi
4. anna opiskelijoiden opettaa toisiaan ja itseäsi
5. oikean vastauksen sijasta arvosta yrittämistä
6. tarkastele oppilaan kanssa yhdessä hänen oppimistyyliään ja kehitystään oppijana
7. panosta itsearvioinnin jatkuvuuteen
8. hyödynnä kollegoiden asiantuntijuutta ja opiston monialaista osaamista
9. palkitse oppilaat ja itsesi onnistumisesta – ole armollinen epäonnistumisille
10. hyödynnä opiskelijoiden erilaisuus rikkautena.

Itseohjautuvuus ei synny automaattisesti tai hetkessä. Se vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä. Se edellyttää tietoista asiaan tutustumista, periaatteiden hyväksymistä ja erityisesti tavoitteiden ja saavutusten arvioimista. Opetuksen ohjaajan velvollisuutena on aloittaa itseohjautuvuuden tavoittelu opiskelun varhaisesta vaiheesta lähtien. Päävastuu opetuksen ohjaamisesta säilyy opettajalla. Opiskelija vastaa asioiden ymmärtämisestä, soveltamisesta ja kertaamisesta.

8 LÄHTEET

Engeström, Yrjö 1981: Mielekäs oppiminen ja opetus. Valtion koulutuskeskuksen julkaisusarja B/17. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Engeström, Yrjö 1984: Perustietoa opetuksesta. Helsinki: Valtiovarain ministeriö/ Valtion painatuskeskus.

Hätönen, Heljä – Salmi, Erkki 1995: Itsenäisen opiskelun arvioinnin kehittäminen. Opetushallituksen julkaisu 8/95. Helsinki: Yliopistopaino.

Juurakko, Taina – Airola, Anneli 2002. Tehokkaampaan kielenoppimiseen. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Kajanto, Anneli (toim.) 1996: Aikuisten oppimisen uudet muodot. Kohti aktiivista oppimista. Saarijärvi: Gummerus.

Kallonen-Rönkkö, Marja 1993: Tietokoneavusteinen opetus peruskoulun ala-asteen oppimisympäristönä. Osa 1 Tietokoneavusteisen opetuksen kehitys ja kokeilut. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. Sarja A: Tutkimuksia 3.

Kolb, David 1984. Experimental learning: Experience as a source of learning and development. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-House.

Koli, Hanne – Silander, Pasi 2002: Verkko-oppiminen. Oppimisprosessin suunnittelu ja ohjaus. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Kupias, Päivi 2002. Oppia opetusmenetelmistä. Educa-Instituutti. Helsinki: Edit Prima.

Lehtinen, Erno (toim.) 1997: Verkkopedagogiikka. Helsinki: Edit.

Lehtonen, Ulla – Ruohonen, Tarja 2005: Suomen kieli kuntoon –harjoituskirja 1. Helsinki: WSOY.

Lonka, Kirsti – Lonka, Irma 1991. Aktivoiva opetus. Käsikirja aikuisten ja nuorten opettajille. Tampere: Tammer-Paino.

Manninen <http://cs.stadia.fi/~lehtk/VAOK>, raportti, oppimisympäristö. Viitattu 2.2.2007.

Opetushallitus. Suositus aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta. Moniste 9/2001. <http://www.edu.fi/julkaisut>, määräykset, suositukset, maahanmuuttaja. Viitattu 3.11.2006.

Pasanen, Teija – Ruuskanen, Jaana – Vaherva, Tapio 1989: Itseohjautuva oppiminen. Itseohjautuvasta oppimisesta ja sen arvioimisesta aikuiskoulutuksessa. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteellisen laitoksen julkaisu B 8/1989.

Rauste von Wright – von Wright – Soini 2003. Oppiminen ja koulutus. 9., uud. p. Helsinki: WSOY.

Sahlberg, Pasi – Leppilampi, Asko 1994: Yksinään vai yhteisvoimin?
- yhdessäoppimisen mahdollisuuksia etsimässä. Helsingin yliopiston Vantaan
täydennyskoulutuskeskus. Helsinki: Yliopistopaino.

Silvén, Maarit – Kinnunen, Riitta – Keskinen, Soili 1991: Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku: ??

Tynjälä, Päivi 2000/1997 Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

LIITTEET

LIITE 1. Itsearviointin kyselylomake

Itsearviointi SAUMA -kurssin lopussa Etelä-Karjalan kansalaisopisto

Nimi: SAUMA –kurssi /S. Mäkelä

11.9. - 1.12.2006

Lue kohdat 1- 12 huolellisesti kotona ja vastaa rehellisesti kysymyksiin.
 Käy Moodlessa (Viikkonäkymä nro 8) ja anna kurssipalautetta.
 Tee tämä ENNEN loppuhaastattelua!

	Täysin eri mieltä			Täysin samaa mieltä
1. Olen tyytyväinen, että osallistuin kurssille.	1	2	3	4
2. Kurssi oli riittävän pitkä (12 viikkoa).	1	2	3	4
3. Kurssipäivät (3 tuntia) olivat liian lyhyet.	1	2	3	4
4. Opettaja kertoi kurssin sisällöstä ja tavoitteista.	1	2	3	4
5. Saavutin kurssitavoitteet mielestäni hyvin.	1	2	3	4
6. Työnhaku –prosessiharjoitus oli hyödyllinen.	1	2	3	4
7. Tietoni opiskelumahdollisuuksista lisääntyivät.	1	2	3	4
8. Oppituntien teemat kiinnostivat minua.	1	2	3	4
9. Opettaja neuvoi/ohjasi minua riittävästi.	1	2	3	4
10. Oppimateriaalit olivat monipuoliset.	1	2	3	4
11. Ryhmäläisten kanssa oli kiva opiskella.	1	2	3	4
12. Tiedän, mitä haluan tehdä SAUMA -kurssin jälkeen.	1	2	3	4

Päiväys ____/____200__

LIITE 2. Esimerkkejä kurssipalautteesta

- Kysymys 1. ***Mikä onnistui? Mikä sinun mielestä olisi ollut parempi tehdä toisella tavalla?***
- + kielioppitunnit
 - + cv ja työnhakukirja
 - + vierailukäynnit
 - + uusi kielioppitieto auttaa käyttämään suomea monipuolisemmin
(”elämä on nyt helpompaa”)
 - liian paljon atk:ta (”paljon jo tuttua asiaa”)
- Kysymys 2. ***Mitä sinä opit? Mitä sinä et oppinut? Miksi?***
- + kielioppia (”vaikein kielen alue, mutta tärkeä”)
 - + kielioppi auttaa nyt ymmärtämään tekstiä paremmin
 - + cv ja työnhakukirjeen standardit
 - passiivi ja aikamuodot; käyttö jäi epäselväksi (”en tosin käyttänyt kotona tarpeeksi aikaa niiden opetteluun”)
 - ”paljon tuttua kielioppiasiaa, vain pluskvamperfekti uutta”
- Kysymys 3. ***Mitä olisit halunnut opiskella lisää?***
- kielioppia (”vaikka se voi olla vähän tylsää”)
 - oleskelulupa-asioita
- Kysymys 4. ***Mikä oli hauskinta? Mistä pidit vähiten?***
- + käsityöpäivät (”Mukava tauko”, ”Oli kiva tehdä savesta kaloja ja piirtää huiveja.”)
 - + keskustelut (”Kurssi auttoi keskustelutaitojani.”)
 - + ryhmätyöt
 - + pelit
 - + teatterikäynti
 - atk-tuntien tutut asiat
- Kysymys 5. ***Oliko sinusta helppoa/vaikeaa käyttää Moodlea?***
- + hyvä, helppokäyttöinen foorumi
 - + hyvä informaation lähde (”kalenteri”)
 - + mukava lisä muulle materiaalille
 - ei kotikonetta
- Kysymys 6. ***Jos SAUMA –kurssille järjestettäisiin jatkoa, mitä ehdotuksia sinulla olisi?***
- pitemmät päivät ja isompi kokonaistuntimäärä